

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора Тарасенка Олега Сергійовича на дисертаційне дослідження Козлової Юлії Сергіївни на тему «Адміністративно-правовий статус Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу», подане до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність дисертаційного дослідження обумовлена тим, що за період становлення і розвитку незалежної України теоретичні розробки в галузі адміністративного права не торкнулися питань діяльності суб'єктів фінансового моніторингу щодо виявлення фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом. В юридичній літературі мають місце погляди фахівців на окремі аспекти здійснення фінансового моніторингу, що ж стосується практичної сторони, то відсутнє обґрунтоване теоретичне осмислення адміністративно-правових відносин, що виникають в процесі організації та здійснення фінансового моніторингу, особливо в контексті визначення адміністративно-правового статусу окремих суб'єктів його здійснення.

На сьогоднішній момент, відсутнє обґрунтоване теоретичне осмислення сутності та змісту адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Саме на вирішення цього завдання і спрямоване дисертаційне дослідження Ю.С. Козлової, що свідчить про його актуальність, практичну значимість і науково-теоретичну цінність.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Вивчення дисертації та наукових публікацій автора засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертанту визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та всебічно й повно проаналізувати задекларовану тему.

У роботі використано сукупність загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

Дисертантка проаналізувала значну кількість джерел (363 найменувань), ґрунтовно вивчила роботу інших науковців, що надало можливість вирішити наукові завдання, сформулювати пропозиції та рекомендації з удосконалення адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків забезпечена емпіричними даними, а саме: звітами, оглядами, презентаціями, роз'ясненнями та іншими матеріалами офіційних національних державно-владних суб'єктів, в тому числі тих, що підготовлені за участі міжнародних організацій щодо проблемних питань застосування окремих адміністративно-правових інструментів запобігання та протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом в цілому та за участі Національного банку України тощо.

Результати наукового дослідження викладено в 11 наукових публікаціях, серед яких 5 статей опубліковано у наукових виданнях України, що визнані як фахові з юридичних наук, 6 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Викладене дає підстави стверджувати, що дисертація Ю.С. Козлової «Адміністративно-правовий статус Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу» виконана на високому науковому рівні.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертація Ю.С. Козлової є одним із перших монографічних досліджень, у якому здійснено комплексний аналіз сутності та змісту адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу із врахуванням специфіки побудови фінансової системи України та відповідних правових інструментів, які застосовуються для запобігання та протидії легалізації (відмиванню)

доходів, одержаних злочинним шляхом, що дало змогу запропонувати слушні пропозиції та рекомендації до чинного законодавства. За результатами здійсненого дослідження сформульовано низку наукових положень, висновків і пропозицій, що відповідають змістовним ознакам наукової новизни.

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано ряд теоретичних та практичних положень, наукових висновків, узагальнень та пропозицій, що відповідають змістовним ознакам наукової новизни. Зокрема, уперше здійснено характеристику історичних етапів запровадження інституту фінансового моніторингу в Україні із встановленням особливостей впливу міжнародних організацій на його формування, а також умов воєнного стану; охарактеризовано систему суб'єктів фінансового моніторингу із встановленням особливостей правового статусу окремих з її представників та місця Національного банку України в ній, що обумовлено: закріпленням його правового статусу в положеннях окремого спеціального закону України; унеможливленням деталізації такого правового статусу на підзаконному нормативно-правовому рівні; здійсненням державного регулювання та нагляду за діяльністю значної кількості суб'єктів первинного фінансового моніторингу; запропоновано під адміністративно-правовим статусом Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу розуміти визначену в адміністративно-правових нормах сукупність засобів, реалізація яких спрямована на дотримання стану запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, що здійснюється Національним банком України за відповідними напрямками діяльності у межах встановленої правовими нормами компетенції та забезпечується мірою юридичної відповідальності його працівників.

Також удосконалено розуміння категоріального апарату у сфері державного фінансового моніторингу; наукові уявлення про систему суб'єктів державного фінансового моніторингу; диференціацію взаємозв'язків між суб'єктами державного фінансового моніторингу; перелік ознак, які характеризують зміст адміністративно-правового статусу Національного

банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу; наукові дефініції базових понять, а також перелік основних ознак, що їх характеризують.

Крім зазначеного, у роботі містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни проведеного дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи Ю.С. Козлової не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових і спеціально-наукових методів пізнання.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними даними, які охоплюють результати особистих спостережень з використанням власного досвіду роботи авторки в Державній службі фінансового моніторингу України.

Отже, результати дисертаційного дослідження Ю.С. Козлової, які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як: історико-правовий, діалектичний, формально-догматичний, логіко-семантичний, функціональний, структурно-системний, герменевтичний, припущення, критичного аналізу. В роботі також використані і інші методи наукового пізнання: аксіоматичний, метод аналізу

та синтезу, дедукції та індукції, що забезпечило системний підхід до обраної тематики.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертантка опанувала необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у: *науково-дослідній сфері* – для подальшого розроблення проблемних питань, пов'язаних із визначенням специфіки діяльності суб'єктів державного фінансового моніторингу в цілому та Національного банку України зокрема (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права); *правотворчій сфері* – для вдосконалення чинного законодавства, що регламентує діяльність Національного банку України в якості суб'єкта державного фінансового моніторингу; *правозастосовній сфері* – отримані результати стануть в нагоді при визначенні стратегії та вектору взаємодії Національного банку України з іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу; *освітньому процесі* – під час викладання дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи», «Фінансовий моніторинг в системі функцій держави» для підготовки лекцій і навчальних посібників із цієї тематики (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Ю.С. Козлової викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних

позначень, вступ, три розділи, які охоплюють дев'ять підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертаційного дослідження – 261 сторінки, з яких основного тексту – 216 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувача, у яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, схарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, описано використані методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувача й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У *розділі 1* «Загальна характеристика діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу» дисертантом охарактеризовано основні історико-правові етапи запровадження фінансового моніторингу в Україні. Визначено систему суб'єктів здійснення фінансового моніторингу та окреслено місце в ній Національного банку України, шляхом узагальнення наукових підходів до розуміння сутності поняття «система суб'єктів», проаналізовано наукові дефініції даної категорії та визначено найбільш принципові моменти, які характеризують сучасний стан її теоретико-методологічних досліджень. Окреслено та надано розгорнуту характеристику правовим актам діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу та запропонована їх класифікація в залежності від юридичної сили останніх. Сформульовано поняття та визначено зміст адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

У *розділі 2* «Елементи адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу» дисертанткою охарактеризовано й проаналізовано підходи вчених-правознавців щодо розуміння сутності та значення мети діяльності суб'єкта

відповідних суспільних відносин. На підставі чого запропоновано авторське бачення сутності мети діяльності Національного банку України як змістовної складової його адміністративно-правового статусу як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Проведено аналіз законодавства, фахових юридичних джерел на предмет встановлення підходів щодо розуміння сутності категорії завдання. Наведено розуміння завдань Національного банку України як змістовної складової його адміністративно-правового статусу як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Встановлено окремі із завдань Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Визначено сутність категорії «функції» у їх загальнотеоретичному значенні, а також особливості їх закріплення в положеннях чинного національного законодавства. Сформована дефініція функцій Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Наведено й охарактеризовано окремі з функцій Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Доведено, що будучи змістовною складовою адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта здійснення державного фінансового моніторингу, його компетенція сама включає в себе декілька структурних елементів – його повноважень та предмету відання. Наведено авторське бачення категорій «повноваження Національного банку України як суб'єкта здійснення державного фінансового моніторингу», «предмет відання Національного банку України як суб'єкта здійснення державного фінансового моніторингу», «компетенція Національного банку України як суб'єкта здійснення державного фінансового моніторингу». Наведено авторське бачення сутності юридичної відповідальності працівників Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

У розділі 3 «Шляхи удосконалення правового регулювання адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу» визначено особливості взаємодії Національного банку України з іншими суб'єктами «державного фінансового моніторингу» обумовлені поєднанням таких факторів: 1) функція

Національного банку України щодо регулювання та нагляду щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення не є для Національного банку України основною, а його компетенція розповсюджується на чітко визначений законодавством перелік суб'єктів, який є вужчим ніж уся сукупність суб'єктів «первинного фінансового моніторингу»; 2) логічна побудова національної системи «фінансового моніторингу» ґрунтується на підходах розподілу напрямів «первинного фінансового моніторингу» за компетенціями державно-владних суб'єктів – регуляторів, якими виступають суб'єкти «державного фінансового моніторингу», що не спонукає їх до інтенсивної взаємодії між собою й робить цю взаємодію варіативною. Тобто такою, що залежить від специфіки поточних завдань (проблем), які виникають і потребують реагування; 3) разом із тим, на противагу означеній закономірності, узагальнення й оцінка результатів «фінансового моніторингу» вимагає взаємодії суб'єктів «державного фінансового моніторингу». Наразі така взаємодія достатньо врегульована. Проте, вступ України до Європейського Союзу залежить від переосмислення національної системи «фінансового моніторингу» та її місця в структурі безпеки держави. Виходячи з цього, тенденція до зміни філософії виконання правоохоронної функції в державі та посилення зв'язку між первинним виявленням підозрілих фінансових операцій й подальшою інкримінацією виявлених порушень, сприяють активізації взаємодії суб'єктів «державного фінансового моніторингу» між собою та з правоохоронними органами. З'ясовано сутність категорій «законодавство» та «адміністративне законодавство» сформоване авторське бачення адміністративного законодавства, положення якого здійснюють правове регулювання діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Проведено аналіз сукупності нормативно-правових актів, що в сукупності становлять адміністративне законодавство діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Констатовано, що на сьогодні можна назвати сотні актів

адміністративного законодавства, положення яких здійснюють правове регулювання діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, що значно ускладнює їх сприйняття та має свій негативний вплив на правозастосовчу практику. Доведено, що такі негативні наслідки мають місце й у зв'язку із наявністю десятків нормативно-правових актів, що є морально застарілими, неактуальними в цілому. Обґрунтовано, що з метою розвитку адміністративного законодавства в частині вдосконалення діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу потрібно здійснити його систематизацію шляхом проведення консолідації такого законодавства.

За результатами здійсненого дослідження дисертантка сформулювала пропозиції та рекомендації з удосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення фінансового моніторингу в цілому та Національним банком України зокрема.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано **висновки**, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію та високий рівень достовірності.

Список використаних джерел охоплює 363 посилань на 40 сторінках. Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація Ю.С. Козлової відповідає встановленим вимогам і є завершеною кваліфікаційною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – обґрунтування основних напрямів удосконалення адміністративно-правового забезпечення діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Ю.С. Козлової «Адміністративно-правовий статус Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу» може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під

час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які потребують, на нашу думку, додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1. У підрозділі 1.1 «Історико-правовий аналіз запровадження фінансового моніторингу в Україні» дисертант визначає відповідні етапи становлення інституту державного фінансового моніторингу. Водночас, робота тільки б виграла якби автор сформулював більш чітко особливості, які були притаманні кожному із виокремлених етапів тощо.

2. В підрозділі 1.4. при розгляді змісту та особливостей адміністративно-правового статусу Національного банку України доцільно навести додаткові аргументи щодо можливості виокремлення саме «адміністративно-правового статусу», оскільки Національний банк України не відноситься до системи органів виконавчої влади тощо.

3. У підрозділі 2.3 кваліфікаційної наукової праці при розгляді питання щодо змісту юридичної відповідальності працівників Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу доцільно було б приділити увагу можливості останніх бути притягнутими за вчинення правопорушень пов'язаних з корупцією.

Слід відмітити, що вказані зауваження і побажання є рекомендаційними і в цілому не позначаються на позитивній оцінці дисертації, оскільки спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

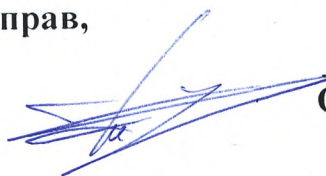
Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Ю.С. Козлової є оригінальною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація Ю.С. Козлової «Адміністративно-правовий статус Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу»,

представлена на здобуття ступеня доктора філософії є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною у визначенні найбільш перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її авторка – Козлова Юлія Сергіївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент –

**професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Олег ТАРАСЕНКО

